

ПРОПОЗИЦІЇ
до Закону України "Про внесення змін до деяких законів України
щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних
з активами окремих осіб"

Прийнятий Верховною Радою України 21 квітня 2022 року Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб" (далі – Закон) не може бути підписаний з таких причин.

Законом вносяться зміни до Закону України "Про санкції", якими встановлюється новий вид економічних та інших обмежувальних заходів (далі – санкції) у виді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними (абзац п'ятий підпункту 1 пункту 1), та визначається, що така санкція може бути застосована лише щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або значною мірою сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами, в тому числі, до резидентів у розумінні Закону України "Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів" (абзац двадцять другий підпункту 1 пункту 1).

Водночас чітких критеріїв, за якими фізичних та юридичних осіб може бути віднесено до осіб, що підпадають під дію такої санкції, Законом не передбачено.

Таким чином, Законом створюється надмірна дискреція у прийнятті уповноваженими органами рішень про застосування санкції, що не відповідає вимогам правової визначеності як складової верховенства права (стаття 8 Конституції України), а також не забезпечує належного захисту фізичних та юридичних осіб від необґрунтованого обмеження їх прав.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 30 травня 2001 року за № 7-рп/2001 наголосив, що неповнота законодавчого регулювання суспільних відносин не відповідає конституційному визначенню України як правової держави.

Відтак, вважаю необхідним доповнити Закон України "Про санкції" критеріями, які б дозволили належним чином визначати фізичних та юридичних осіб, що можуть підпадати під дію санкції.

Законом Національне агентство з питань запобігання корупції уповноважується вживати заходів щодо виявлення та розшуку активів, що підлягають блокуванню, фізичних та юридичних осіб, зазначених у відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони України,

звертатися до Вищого антикорупційного суду із заявою про застосування до відповідної фізичної або юридичної особи санкції у виді стягнення в дохід держави активів, а також визначається, що під час виконання повноважень щодо виявлення та розшуку активів, що підлягають блокуванню, Національне агентство з питань запобігання корупції користується всіма правами, наданими йому Законом України "Про запобігання корупції" (абзаци шістнадцятий – дев'ятнадцятий, двадцять п'ятий підпункту 1 пункту 1).

Відповідно до Закону України "Про санкції" санкції можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність, з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави (стаття 1).

Згідно із Законом України "Про запобігання корупції" Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику (стаття 4), здійснює повноваження та користується правами, визначеними для виконання покладених на нього повноважень відповідно до цього Закону (статті 11, 12).

Отже, компетенція Національного агентства з питань запобігання корупції за названим Законом є спеціальною за своєю суттю.

Відтак покладання на Національне агентство з питань запобігання корупції повноважень щодо вжиття заходів з виявлення та розшуку активів фізичних та юридичних осіб, що підлягають блокуванню, звернення до Вищого антикорупційного суду про застосування до особи санкції у виді стягнення в дохід держави активів, виходить за межі визначеної Законом України "Про запобігання корупції" сфери компетенції зазначеного центрального органу виконавчої влади, метою діяльності якого є організація роботи із запобігання вчиненню корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, зміст якої полягає у виявленні та нейтралізації чинників, що дають змогу скоювати такі правопорушення, здійснення контролю за дотриманням антикорупційних норм відповідними суб'єктами.

Законом пропонується доповнити Закон України "Про санкції" положеннями, за якими заява Національного агентства з питань запобігання корупції про застосування до відповідної фізичної або юридичної особи санкції у виді стягнення в дохід держави активів розглядається суддею Вищого антикорупційного суду одноособово протягом десяти днів з дня її надходження до суду, а також визначається порядок розгляду Вищим антикорупційним судом такої заяви, строки набрання законної сили рішенням Вищого антикорупційного суду за результатами розгляду заяви, порядок та

строки розгляду Апеляційною палатою Вищого антикорупційного суду апеляційної скарги, та встановлюється, що постанова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною і оскарженню не підлягає (абзаци двадцять п'ятий – сорок сьомий підпункту 1 пункту 1).

Таким чином, Закон України "Про санкції" доповнюється положеннями, якими фактично визначаються юрисдикція, повноваження і порядок здійснення Вищим антикорупційним судом адміністративного судочинства у справах про застосування до відповідної фізичної або юридичної особи санкції у виді стягнення в дохід держави активів.

При цьому встановлюється, що застосування згаданої санкції здійснюється в порядку, визначеному виключно Законом України "Про санкції", та не потребує внесення змін до інших законодавчих актів, які регулюють статус та організацію діяльності органів державної влади, пов'язану із застосуванням цих санкцій, а також актів, що стосуються питань організації діяльності судів та здійснення ними правосуддя (абзац шістдесят другий підпункту 1 пункту 1 Закону).

Водночас засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду визначаються Законом України "Про Вищий антикорупційний суд", а порядок здійснення судочинства – процесуальними законодавчими актами, проте зміни до відповідних актів Законом не пропонуються.

З огляду на зазначене питання юрисдикції і порядку здійснення Вищим антикорупційним судом адміністративного судочинства у справах про застосування санкції у виді стягнення в дохід держави активів мають регулюватися Кодексом адміністративного судочинства України. Крім того, з метою забезпечення належного розгляду Вищим антикорупційним судом зазначеної категорії справ необхідно внести відповідні зміни також до законів України "Про Вищий антикорупційний суд" та "Про судовий збір".

Ураховуючи наведене, пропоную у Законі:

у підпункті 1 пункту 1:

1) слова "Національне агентство з питань запобігання корупції" у всіх відмінках замінити словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції" у відповідному відмінку;

2) абзаци сімнадцятий, двадцять шостий – сорок сьомий та шістдесят другий виключити;

3) після абзацу двадцять четвертого доповнити новими абзацами такого змісту:

"Підставами застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 цього Закону, є:

1) завдання істотної шкоди національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України, зокрема, але не виключно, шляхом:

а) ухвалення рішення щодо збройної агресії проти України;

б) взяття участі в ухваленні рішення (з підтримкою своїм голосом такого рішення) щодо збройної агресії проти України, якщо таке рішення ухвалювалося колегіально або кількома органами держави-агресора у взаємодії;

в) взяття участі у підготовці, внесенні, погодженні пропозицій стосовно ухвалення рішення щодо збройної агресії проти України;

г) взяття участі у державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні заходів, пов'язаних із прийняттям рішення про початок збройної агресії проти України;

г) взяття участі в організації (у тому числі плануванні, керівництві та координації, державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні) підготовки збройної агресії проти України, а також в організації безпосередньої збройної агресії проти України;

д) особисте взяття участі у збройній агресії проти України;

е) взяття участі у прийнятті рішення щодо створення на захоплених в результаті збройної агресії території України окупаційної адміністрації, у фактичному створенні окупаційних адміністрацій, а також у державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні створення та функціонування таких адміністрацій;

е) ухвалення або взяття участі в ухваленні рішення (з підтримкою такого рішення своїм голосом) про поширення юрисдикції держави-агресора чи будь-якої іншої держави на територію, яка відповідно до Конституції України входить до складу України;

ж) взяття участі у прийнятті рішень щодо створення, а також у створенні, державному фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні державою-агресором підконтрольних їй самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на окупованих територіях України;

з) взяття участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на окупованій території України;

2) суттєве сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, зокрема, але не виключно, шляхом:

а) сприяння збройній агресії проти України, окупації/анексії території, яка відповідно до Конституції України входить до складу України, зокрема шляхом:

висловлення наміру та готовності використати в майбутньому (зокрема, за певних обставин) законні збройні формування для вказаної мети;

надання державі-агресору у користування території, цивільної або військової інфраструктури (шляхів сполучень, військових та цивільних аеродромів тощо), приміщень і територій для розміщення збройних формувань та техніки (казарм, гуртожитків, військових полігонів, баз, центрів бойової підготовки, таборів тощо), цивільної, військової чи спеціальної техніки, іншого рухомого або нерухомого майна;

незабезпечення дотримання встановлених правил пересування та/або перетину державного кордону України;

постачання/надання, зберігання зброї, боєприпасів, вибухових речовин, військової чи спеціальної техніки, інших засобів та знарядь здійснення збройної агресії проти України, забезпечення ремонту таких засобів і знарядь;

б) фінансування або матеріально-технічного забезпечення діяльності держави-агресора, пов'язаної зі збройною агресією проти України чи окупацією/анексією її територій, зокрема шляхом:

сплати податків, зборів до державного бюджету держави-агресора, якщо загальна сума таких платежів (окрім митних) за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує еквівалент 40 мільйонів гривень для юридичної та 3 мільйонів гривень для фізичної особи, визначених за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період;

здійснення пожертв, благодійної, спонсорської допомоги, іншої безоплатної передачі грошових коштів чи іншого майна на користь органів державної влади чи військового управління держави-агресора, юридичних та фізичних осіб, які вчиняють дії чи ухвалюють рішення, зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті, або здійснюють фінансування таких заходів, якщо сукупна упродовж року сума таких коштів чи вартість майна становить не менше 750 тисяч гривень за офіційним курсом Національного банку України;

інвестування у державні облігації держави-агресора, якщо сукупна упродовж року сума інвестування становить не менше 3 мільйонів гривень за офіційним курсом Національного банку України;

в) інформаційного сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, зокрема, шляхом організації, фінансування та безпосереднього здійснення публічних дій, спрямованих на:

спонукання до збройної агресії проти України, геноциду Українського народу, дискримінації за ознакою громадянства України, вчинення діянь, які відповідно до норм міжнародного права та/або законодавства України мають ознаки воєнних злочинів або злочинів проти людяності;

виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, окупації територій України, вчинення діянь, які відповідно до норм міжнародного права та/або законодавства України мають ознаки воєнних злочинів, геноциду або злочинів проти людяності;

глюрифікацію осіб, які здійснювали збройну агресію проти України, представників збройних формувань держави-агресора, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих державою-агресором, а також представників окупаційної адміністрації держави-агресора та представників підконтрольних державі-агресору самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на окупованих територіях України;

підтримання політики держави-агресора щодо невизнання права Українського народу на самоідентифікацію та самовизначення, викривлення уявлення про саомбутність Українського народу та його прагнення до незалежності, що реалізується через поширення фальшивих ідеологем, в основі яких лежить завідомо хибне та маніпулятивне ототожнення українського патріотизму з "нацизмом" чи іншими людиноненависницькими ідеологіями;

розпалювання ненависті до Українського народу, його культури, державної мови, національної ідентичності.

Під публічними діями розуміються дії, адресовані невизначеному колу осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації";

4) абзац двадцять п'ятий доповнити словами "в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України";

5) в абзаці сорок восьмому цифру "5" замінити цифрою "3";

6) абзац сорок дев'ятий викласти в такій редакції:

"Кабінет Міністрів України уповноважений доручити здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим управлінням активами, які підлягають стягненню в дохід держави як санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 цього Закону, центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Фонду державного майна України, військовим адміністраціям та/або іншим органам державної влади, суб'єктам господарювання державного сектора економіки";

7) доповнити пункт 1 новими підпунктами 4 – 6 такого змісту:

"4) у Кодексі адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436):

у статті 20:

у частині другій після слова "першою" доповнити словами "та третьою";

доповнити частиною третьою такого змісту:

"3. Вищому антикорупційному суду підсудні справи про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції";

статтю 22 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

"5. Вищий антикорупційний суд вирішує адміністративні справи щодо застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", як суд першої інстанції";

статтю 23 доповнити частиною четвертою такого змісту:

"4. Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду переглядає судові рішення Вищого антикорупційного суду в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції";

статті 268 – 270 після цифр "283" доповнити цифрами "283-1";

частину першу статті 272 після цифр "283" доповнити словами і цифрами "статтею 283-1";

доповнити Кодекс статтею 283-1 такого змісту:

"Стаття 283-1. Особливості провадження у справах про застосування
санкцій

1. Позовна заява про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", подається до Вищого антикорупційного суду та повинна містити:

1) найменування суду;

2) найменування, поштову адресу, а також номер засобу зв'язку позивача;

3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові – для фізичних осіб) особи, до якої застосовується санкція, передбачена пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", якщо такі відомості відомі – її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України (якщо такі відомості відомі), відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти;

4) обґрунтування наявності однієї або декількох підстав для застосування санкцій, визначених Законом України "Про санкції", та вимоги заявника;

5) перелік майна (активів), яке (які) підлягає (підлягають) стягненню в дохід держави на підставі пункту 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції";

6) перелік документів та інших матеріалів, що додаються;

7) підпис уповноваженої особи суб'єкта владних повноважень, що скріплюється печаткою.

У разі недотримання вимог частини другої цієї статті суд повідомляє про це позивача та надає йому строк, але не більше ніж 24 години, для усунення недоліків.

Невиконання вимог суду в установленій строк має наслідком повернення позивачу позовної заяви та доданих до неї документів.

Повернення позовної заяви не є перешкодою для повторного звернення з нею до суду після усунення її недоліків.

2. У дводенний строк із дня одержання позовної заяви особа, щодо якої ставиться питання про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", має право подати відзив на позовну заяву.

3. Не допускається зупинення провадження у справі з підстав, передбачених пунктом 3 частини першої статті 236 цього Кодексу.

4. Справа про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", вирішується колегією у складі трьох суддів Вищого антикорупційного суду протягом 10 днів з дня надходження позовної заяви до суду.

5. Позовна заява розглядається в судовому засіданні з повідомленням про дату, час та місце судового засідання позивача та особи, щодо якої ставиться питання про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції".

Неявка в судове засідання учасників справи та/чи їх представників не перешкоджає розгляду позовної заяви по суті та не може бути підставою для зупинення строків її розгляду, відкладення засідання на інший час чи дату або оголошення перерви в судовому засіданні.

6. Суд приймає рішення на користь тієї сторони, сукупність доказів якої є більш переконливою порівняно із сукупністю доказів іншої сторони.

7. За результатами розгляду позовної заяви Вищий антикорупційний суд ухвалює одне з таких рішень:

1) про застосування до фізичної або юридичної особи санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції";

2) про відмову у задоволенні позову.

Копія рішення Вищого антикорупційного суду не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається позивачу та особі, щодо якої ставилося питання про застосування санкції (якщо відомі відомості про її місцезнаходження), передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 цього Закону, на офіційні електронні адреси (у разі їх наявності) та публікується на офіційному вебсайті Вищого антикорупційного суду.

8. Апеляційна скарга на рішення Вищого антикорупційного суду може бути подана стороною до Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду протягом п'яти днів з дня його проголошення. Особи, які не були присутні при проголошенні зазначеного рішення, мають право його оскаржити протягом п'яти днів із дня публікації рішення на офіційному вебсайті Вищого антикорупційного суду.

Розгляд апеляційної скарги здійснюється Апеляційною палатою Вищого антикорупційного суду протягом п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги до суду.

Про розгляд апеляційної скарги сторони повідомляються в порядку, передбаченому статтею 268 цього Кодексу.

Неявка учасників справи та/чи їх представників у судові засідання не перешкоджає розгляду апеляційної скарги та не може бути підставою для зупинення строків її розгляду, перенесення засідання на інший час чи дату або оголошення перерви в судовому засіданні.

Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.

За результатами розгляду апеляційної скарги суд ухвалює одне з таких рішень:

- 1) про залишення судового рішення без змін, а скарги – без задоволення;
- 2) про зміну судового рішення;
- 3) про скасування судового рішення та ухвалення нового рішення.

Постанова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду набирає законної сили негайно після її проголошення та не підлягає оскарженню в касаційному порядку.

Копія постанови Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається сторонам, на офіційні електронні адреси (у разі їх наявності) та публікується на офіційному вебсайті Вищого антикорупційного суду";

статтю 292 доповнити новою частиною четвертою такого змісту:

"4. Судом апеляційної інстанції в адміністративних справах, передбачених статтею 283-1 цього Кодексу, є Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду";

5) частину першу статті 5 Закону України "Про судовий збір" (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 14, ст. 87 із наступними змінами) доповнити пунктом 25 такого змісту:

"25) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції – у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції";

б) у Законі України "Про Вищий антикорупційний суд" (Відомості Верховної Ради України, 2018 р., № 24, ст. 212; 2020 р., № 2, ст. 5):

частину першу статті 3 доповнити словами і цифрами "а також здійснення правосуддя у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", у порядку адміністративного судочинства";

абзац другий частини першої статті 4 доповнити словами і цифрами "здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", у порядку адміністративного судочинства".

Президент України

В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ